

Piotr Mickiewicz

"Dzieci-żołnierze we współczesnych
konfliktach zbrojnych", Jarosław
Czyżewski, Toruń 2008 : [recenzja]

Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 3, 248-249

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Jarosław Czyżewski, *Dzieci-żołnierze we współczesnych konfliktach zbrojnych*,
Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008

Likwidacja „systemu zimnowojennego” doprowadziła do rozprzestrzenienia się, skrywanym lub ograniczanych przez mocarstwa, sporów o charakterze narodowościowym. Sytuacja ta sprowokowała odrodzenie się, począwszy od lat 90. XX wieku, znacznej liczby zadawnionych konfliktów o charakterze lokalnym. Większość z nich miała i nadal ma charakter wewnętrzny, a ich źródła doszukiwać się można w czynnikach kulturowych, etnicznych, religijnych, demograficznych i społecznych. Taka charakterystyka współczesnych konfliktów determinowała również sposoby walki, w których szczególną rolę odgrywają oddziały paramilitarne lub quasi-militarne. A znaczną ich część stanowią karne i nieposiadające zahamowań moralnych dzieci

Problem wykorzystywania dzieci w walkach zbrojnych stał się jedną z plag współczesnego świata oraz istotnym aspektem międzynarodowych działań stabilizacyjnych, podejmowanych pod auspicjami ONZ. Cieszy się też dużym zainteresowaniem publicystów i badaczy. Niestety, w swych badaniach i publikacjach koncentrują się na wybranych aspektach tego procederu. Dotyczy to zwłaszcza omówienia stanu prawa międzynarodowego i działań społeczności międzynarodowych oraz przedstawieniu skali zjawiska w odniesieniu do konkretnego konfliktu. Ten drugi aspekt jest ponadto często prezentowany w konwencji tabloidu, gdzie większą wartość mają sugestywne zdjęcia i stwierdzenia niż rzetelna analiza zjawiska.

W Polsce tytułowa kwestia nie została zauważona zarówno jako istotny problemem badawczy, jak i ważny fakt medialny. Uważam jednak, że sukcesywne zaangażowanie się Rzeczypospolitej w rozwiązywanie konfliktów lokalnych w Afryce i Azji zmieni to nastawienie. Polskie kontyngenty wojskowe oraz dziennikarze zetkną się na żywo z tym problemem, co w sposób oczywisty przełoży się na zwiększenie informacji oraz wzrost zainteresowania. Dlatego też praca Jarosława Czyżewskiego ma szansę stać się publikacją niezwykle ważną. Przede wszystkim stanowi próbę całościowego oglądu prezentowanej kwestii. Po drugie – i chyba najważniejsze – jest pierwszą polską monografią, poświęconą powyższej kwestii. Po trzecie, to praca rzetelna, której opracowanie wymagało niezwykle żmudnych i czasochłonnych kwerend materiałowych i prasowych.

Recenzowana praca została podzielona została na sześć rozdziałów, nie licząc *Wstępu*, *Zakończenia*, *Spisu Bibliografii* oraz *Aneksu*. Poszczególne rozdziały zostały zbudowane według kryterium problemowego, co jest rozwiązaniem właściwym. Tam, gdzie jest to konieczne, Autor stosuje kryterium problemowo-chronologiczne, co dodatkowo ułatwia czytelnikowi przyswojenie prezentowanych treści. Praca jest bardzo obszerna, to ponad 300 stron maszynopisu, wymaga więc od czytelnika dużej uwagi, ale w sumie jest łatwa w odbiorze.

Przechodząc do oceny poszczególnych części książki, stwierdzam, że prezentowane w kolejnych rozdziałach treści są komplementarne względem siebie. Rozdział I *Prawa dziecka. Definicje i standardy międzynarodowe*, stanowi swoiste wprowadzenie w omawiane zagadnienie. Autor podaje tu podstawowe definicje, starając się również wskazać najważniejsze rozwiązania legislacyjne, obowiązujące w prawie międzynarodowym. Jest to zagadnienie trudne, z którego Autor na ogół wychodzi zwycięsko.

W rozdziale II, *Skala zjawiska dzieci-żołnierzy*, Autor koncentruje się na przedstawieniu istoty problemu, czyli skali zjawiska wykorzystywania dzieci-żołnierzy. Omawia w nim sam proceder wykorzystywania dzieci do prowadzenia działań o charakterze militarnym i paramilitarnym, prezentuje sposób rekrutacji oraz opisuje podmioty wykorzystujące dzieci do prowadzenia działań zbrojnych. Rozważania te zostały wzbogacone o przykłady udziału nieletnich w działaniach militarnych.

Rozdział III *Uwarunkowania wykorzystywania dzieci w konfliktach zbrojnych* przedstawia przeobrażenia w sposobie prowadzenia współczesnych działań zbrojnych, które umożliwiają wykorzystywanie dzieci-żołnierzy. Autor, co godne podkreślenia, nie skupia się tylko na omówieniu procesów pozwalających na wykorzystywanie dzieci w trakcie działań militarnych. Wskazuje również na motywy skłaniające małoletnich do wstępowania w szeregi grup zbrojnych oraz przedstawia charakterystykę ewentualnych kandydatów na młodocianych żołnierzy.

W rozdziałach IV–V (*Dzieci żołnierze. Rekrutacja, szkolenie, zadania oraz Konsekwencje rekrutowania nieletnich do oddziałów zbrojnych. Reintegracja dzieci żołnierzy*) dokonuje natomiast charakterystyki samego procesu rekrutacji i szkolenia oraz konsekwencji, jakie stwarza fakt uczestnictwa dzieci w grupie zbrojnej. Podkreślić tu należy, że Autor popiera swoje rozważania przykładami, które w sugestywny sposób przemawiają do czytelnika (np. opis sposobu wykorzystywania nieletnich dziewczynek). Zaś w rozdziale VI (*Zapobieganie angażowaniu dzieci w konfliktach zbrojnych*) skupił się na ocenie zaangażowania się podmiotów prawa międzynarodowego w zwalczaniu tego procederu.

Autor kompetentnie przedstawia tytułowe zagadnienie. Oczywiście można wymienić kwestie traktowane marginalnie czy też te, którym poświęcił nieco mniej uwagi. Dotyczy to zwłaszcza ograniczenia się do państw, w których skala zjawiska jest największa, czy rezygnacji z ukazania psychicznych konsekwencji udziału dzieci w grupach paramilitarnych oraz *stricte* militarnych.

Przechodząc do merytorycznej oceny całości pracy, stwierdzić należy że zarówno konstrukcja, jak i założenia metodologiczne nie budzą wątpliwości. Zostały one przedstawione we *Wstępie* i konsekwentnie zrealizowane w poszczególnych rozdziałach. Warto podkreślić, że Autor bardzo sprawnie omawia postawione problemy i nie unika podejmowania tematów trudnych czy kontrowersyjnych. W konsekwencji otrzymujemy logiczny i spójny wykład, a rzeczowa narracja wzmacnia jego odbiór. Jarosław Czyżewski przedstawia też trafne i niebanalne wnioski, a opinie i komentarze są dobrze uzasadniane.

Recenzowana monografia jest obecnie jedyną polską próbą całościowego spojrzenia na tytułowe zagadnienie. Otrzymaliśmy wartościową i nowatorską pracę, która spotka się z zainteresowaniem studentów i nie pozostanie również pominięta przez środowisko naukowe.

Piotr MICKIEWICZ